"مجله علوم زراعي ايران"
جلد ششم، شماره ۳، پاييز ۱۳۸۳

اثر تداخل علف‌هاي هرز بر روي رشد اندام هوايي و ريشه و شاخص برداشت در نخود

The effect of weeds interference on shoot and root growth and harvest index in chickpea

غلام‌رضا محمدی[۱]، عزیز جوانشیر[۲]، فرخ رحیم‌زاده خوئی[۳]، ابوالقاسم محمدی[٤] و سعید زهتاب سلماسی[٥]

چکیده

به منظور بررسي تأثير دوره‌هاي مختلف تداخل علف‌هاي هرز بر روي رشد اندام هوايي، ريشه و شاخص برداشت در نخود، آزمايشي در قالب طرح بلوك هاي كامل تصادفي با چهار تكرار در دو محيط اجرا شد. محيط آزمايش در سال اول تبريز و در سال دوم كرمانشاه بود. در هر آزمايش، ۱۲ تيمار شامل شش دوره عاري از علف هرز براي محدوده‌هاي زماني صفر، ۱۲، ۲٤، ۳٦، ٤۸ و ٦۰ روز پس از سبز شدن گياه زراعي و شش دوره آلودگي به علف هرز در محدوده زماني صفر، ۱۲، ۲٤، ۳٦، ٤۸ و ٦۰ روز پس از سبز شدن گياه زراعي مورد بررسي قرار گرفت. درهمه تيمارها پس از محدودة مورد بررسي به علف‌هاي هرز اجازه رشد داده شد. نتايج به دست آمده نشان داد كه با افزايش طول دوره آلودگي و كاهش طول دوره عاري از علف هرز، طول و وزن اندام هوايي و ريشه در مقايسه با تيمار شاهد (عاري از علف هرز در كل فصل رشد) به طور معني‌داري كاهش يافت و طول اندام هوايي و ريشه كه در تيمار ٦۰ روز عاري از علف به ترتيب ٤۲/۳ و ۲۸/۷ سانتي‌متر بود در شاهد بدون مبارزه با علف به ترتيب به ۲۷/٥ و ۱۲/٤ سانتي‌متر تقليل يافت. اين كاهش در مورد ريشه بيشتر از اندام هوايي بود كه به افزايش نسبت‌هاي طول و وزن اندام هوايي به ريشه منجر شد. شدت كاهش در مورد وزن اندام هوايي و ريشه بيشتر از طول آن‌ها بود. شاخص برداشت نيز با افزايش طول دوره آلودگي و كاهش طول دوره عاري از علف هرز به طور معني‌داري كاهش يافت. اين كاهش براي تيمار آلوده به علف‌هاي هرز در سرتاسر فصل رشد در مقايسه با تيمار شاهد، ٤۲/۸ درصد بود. در اين بررسي بيشترين طول اندام هوايي و ريشه شاخص برداشت و ... از تيماري كه در تمام دوره رشد عاري از علف بود به دست آمد.

واژه‌هاي كليدي: نخود، اندام هوايي، تداخل علف هرز، ريشه، شاخص برداشت.

مقدمه

تنش‌های محیطی بر توزیع ماده خشک در بین قسمت‌های مختلف یک گیاه زراعی تأثیر می‌گذارند، به طوری که انعطاف‌پذیری مورفولوژیک در تسهیم ماده خشک، می‌تواند قدرت رقابتی یک گیاه را در محدوده‌ای از منابع محیطی قابل دسترس افزایش دهد (Crick and Grime, 1987; Tilman, 1988). در این مورد بین محققان اختلاف نظر وجود دارد. براساس بسیاری از

تاریخ دریافت: ۱۳۸۳/۲/۲٤ تاریخ پذیرش: ۱۳۸۳/۷/۲۳

۱- استادیار دانشگاه رازی کرمانشاه
۲- استاد دانشگاه تبریز
۳- استاد دانشگاه تبریز
٤- استادیار دانشگاه تبریز
٥- استادیار دانشگاه تبریز

[Downloaded from agrobreedjournal.ir on 2026-01-30]

[DOR: 20.1001.1.15625540.1383.6.3.1.0]

یافته‌ها، افزایش اختصاص ماده خشک به اندام‌های هوایی نسبت به ریشه‌ها (افزایش نسبت اندام هوایی به ریشه) یک واکنش طبیعی در آن دسته از گونه‌های گیاهی است که در معرض رقابت با سایر گونه‌ها قرار دارند (Allard et al., 1991; Kephart et al., 1992; Cruz, 1997; Dias-Filho, 1997, 1999; Hodge et al., 1997). این وضعیت به منظور افزایش توانایی گونه‌ها در جذب نور، در شرایط رقابت بوده است.

مارون (Maron, 1997) مشاهده کرد که اگر لوپن (*Lupinus arboreus*) در رقابت با سایر گونه‌های گیاهی رشد کند، در مقایسه با شرایط عاری از رقابت، از نسبت اندام هوایی به ریشه بالاتری برخوردار خواهد بود. طبق گزارش ونگ و همکاران (Wong et al., 1985 a, b) سایه‌اندازی ناشی از رقابت سایر گونه‌های گیاهی، نسبت اندام هوایی به ریشه را در گونه‌های لگومینوز و گرامینه به طور قابل توجهی افزایش می‌دهد. کاسپر باثر و کارلن (Kasperbauer and Karlen, 1994) گزارش کردند که در شرایط آلوده بودن مزرعه به علف‌های هرز، گیاه زراعی قسمت عمده ماده خشک تولید شده را به اندام‌های هوایی اختصاص می‌دهد. به عبارت دیگر در این شرایط نسبت اندام هوایی به ریشه افزایش می‌یابد. در یک مطالعه بر روی ذرت دیده شد که در شرایط وجود علف‌های هرز سیستم ریشه‌ای در این گیاه کمتر توسعه می‌یابد و این امر جذب آب را مختل می‌سازد (Rajcan and Swanton, 2001). استون و همکاران (Stone et al., 1998) دریافتند که اگر گندم معمولی در رقابت با ری گراس ایتالیایی (*Lolium moltiflorum*) رشد کند، حتی در صورت کافی بودن میزان نیتروژن در خاک نیز نسبت ریشه به اندام هوایی کاهش می‌یابد. به عبارت دیگر در این شرایط قسمت عمده مواد ساخته شده به وسیله فتوسنتز به اندام‌های هوایی اختصاص داده می‌شود.

با وجود این نتایج برخی از پژوهشگران با این یافته‌ها مغایرت دارد. براساس گزارش آئرتز و چاپین (Aerts and Chapin, 1999) در شرایط تنش محیطی، گیاه ماده خشک بیشتری را به سیستم ریشه‌ای اختصاص می‌دهد تا توانایی جذب ریشه‌ها افزایش یابد. در این صورت در مورفولوژی ریشه‌ها نیز تغییراتی مانند افزایش طول ریشه در واحد وزن ایجاد می‌شود. در یک بررسی دیگر بر روی دو گونه گیاهی در حال رقابت مشخص شد که هر دو گونه ماده خشک بیشتری را به ریشه‌های خود اختصاص می‌دهند، تا به این ترتیب توانایی آن‌ها برای جذب منابع زیرزمینی افزایش یابد (Aerts et al., 1991). تیلمن (Tilman, 1985, 1988) نیز مشاهده کرد که در محیط‌هایی با کمبود عناصر غذایی گیاهان قسمت عمده ماده خشک تولیدی را به ریشه‌ها اختصاص می‌دهند.

در گیاهان زراعی دانه‌ای، شاخص برداشت (نسبت وزن خشک دانه به وزن خشک کل قسمت‌های هوایی) معیاری از کارآیی تسهیم ماده خشک به اندام‌هایی زایشی است که می‌تواند تحت تأثیر شرایط محیطی قرار بگیرد (Sadras et al., 1997). سادراس و همکاران (Sadras et al., 1997) دریافتند که پنبه در شرایط تنش (کمبود منابع محیطی) و تراکم بالا در مقایسه با شرایط مساعد از شاخص برداشت بالاتری برخوردار می‌شود. در مقابل تولنار و همکاران (Tollenaar et al., 1994) عنوان کردند که شاخص برداشت ذرت بر اثر تداخل علف‌های هرز به طور معنی‌داری کاهش پیدا می‌کند. نتایج مشابهی نیز توسط بلاک شاو (Blackshaw, 1991) در مورد لوبیا به دست آمده است.

به هر حال تاکنون مطالعات اندکی در مورد تأثیر تداخل علف‌های هرز بر روی رشد اندام‌های هوایی و ریشه و شاخص برداشت در نخود صورت گرفته است. بنابراین، هدف این پژوهش بررسی تأثیر دوره‌های مختلف تداخل علف‌های هرز بر این ویژگی‌های نخودبود.

مواد و روش‌ها

به منظور بررسی تأثیر دوره‌های مختلف تداخل علف‌های هرز بر رشد اندام هوایی و ریشه و شاخص

[Downloaded from agrobreedjournal.ir on 2026-01-30]

[DOR: 20.1001.1.15625540.1383.6.3.1.0]

برداشت در نخود این پژوهش در دو محیط انجام شد. در سال اول، آزمایش در مزرعه تحقیقاتی دانشکده کشاورزی دانشگاه تبریز واقع در اراضی کرکج با مختصات جغرافیایی ٤٦ درجه و ١٧ دقیقه طول شرقی و ٣٨ درجه و ٥ دقیقه عرض شمالی انجام شد. بافت خاک محل آزمایش از نوع شنی لومی، pH خاک بین ٧/٩ تا ٨/٦ و محتوای مواد آلی آن حدود ٠/٨ درصد بود. در سال دوم، آزمایش در ایستگاه تحقیقات کشاورزی ماهیدشت واقع در ٢٠ کیلومتری شهر کرمانشاه با مختصات جغرافیایی ٤٦ درجه و ٢٦ دقیقه طول شرقی و ٣٤ درجه و ٨ دقیقه عرض شمالی اجرا شد. بافت خاک این منطقه سیلتی رسی، pH خاک بین ٧/٤ تا ٧/٨ و میزان مواد آلی آن ١/٧ درصد بود. طرح آزمایشی مورد استفاده در هر دو سال طرح بلوک‌های کامل تصادفی با چهار تکرار بود. تاریخ کاشت در آزمایش اول ١١ اردیبهشت ماه ١٣٨١ و در آزمایش دوم ٢٦ اسفندماه ١٣٨١ بود. عملیات تهیه زمین شامل شخم، دیسک زنی، کرت‌بندی و خط کشی ردیف‌های کاشت مدت زمان کوتاهی قبل از کاشت صورت گرفت. در این آزمایش‌ها از بذر نخود رقم جم استفاده شد. هر واحد آزمایشی از شش ردیف به طول پنج متر و با فاصله ردیفی ٥٠ سانتیمتر تشکیل می‌شد و تراکم نهایی نخود ٣٠ بوته در مترمربع بود. به منظور حصول اطمینان از مطلوب بودن جوانه‌زنی بذور ابتدا یک آزمون استاندارد جوانه‌زنی صورت گرفت، سپس به منظور مصونیت از بیماری‌های خاکزی کلیه بذرها قبل از کاشت با استفاده از سم بنومیل و به نسبت دو در هزار ضد عفونی شدند.

جدول ١- تراکم و وزن خشک علف‌های هرز غالب و کل علف‌های هرز در واحد سطح در تبریز و کرمانشاه

Table 1. Density and dry weight of dominant and all of the weeds per area unit at Tabriz and Kermanshah

محیط Environment	گونه علف هرز Weed species	تراکم گونه Weed density in (m^2)	وزن خشک گونه Weed dry weight (g/m^2)	تراکم کل Total density in (m^2)	وزن خشک کل Total dry weight (g/m^2)
تبریز Tabriz	پیچک Glorybind	22	27.08	69	129.11
	تلخه Russian Krapweed	14	34.25		
	سلمه تره Lamb's quarters goose foot	11	40.66		
	هفت بند Prostrate Knotweed	10	10.03		
	سایر علف‌های هرز Others	12	17.09		
کرمانشاه Kermanshah	پیچک Glorybind	38	54.35	98	186.52
	شیرین بیان Common Licorice	21	53.10		
	هفت بند Prostrate knotweed	18	15.14		
	سلمه تره Lamb's quarters goose foot	12	38.96		
	سایر علف‌های هرز Others	9	24.97		

[Downloaded from agrobreedjournal.ir on 2026-01-30]

[DOR: 20.1001.1.15625540.1383.6.3.1.0]

در این پژوهش از پوشش طبیعی علف‌های هرز استفاده شد. در هر دو مکان پوشش متراکم و تقریباً یکنواختی از علف‌های هرز وجود داشت. تراکم و وزن خشک علف‌های هرز غالب وکل علف‌های هرز در واحد سطح در هر دو محیط به تفکیک در جدول زیر نشان داده شده است:

در هر آزمایش ۱۲ تیمار در دو سری به شرح زیر مورد ارزیابی قرار گرفتند:

الف) دوره آلودگی به علف هرز (Weed-infested period):

در این بخش، در طول شش محدوده زمانی مختلف شامل: صفر، ۱۲، ۲٤، ۳٦، ٤۸ و ٦۰ روز پس از سبز شدن گیاه زراعی، علف‌های هرز کنترل نشدند و پس از گذشت این محدوده‌های زمانی تا آخر فصل رشد گیاه زراعی، علف‌های هرز به دقت کنترل شدند.

ب) دوره عاری از علف هرز (Weed-free period) :

در این قسمت در طی شش محدوده زمانی مختلف شامل: صفر، ۱۲، ۲٤، ۳٦، ٤۸ و ٦۰ روز پس از سبز شدن گیاه زراعی، علف‌های هرز کنترل شدند و پس از گذشت این محدوده‌های زمانی تا آخر فصل رشد گیاه زراعی، علف‌های هرز مزرعه کنترل نشدند.

کاشت بذر و حذف علف‌های هرز به طریقه دستی انجام شد. آبیاری براساس نیاز گیاه زراعی صورت گرفت. به منظور تعیین طول و وزن خشک اندام هوایی و ریشه، در ابتدای مرحله تشکیل نیام، از هر واحد آزمایشی تعداد ۲۰ بوته به طور تصادفی انتخاب و به منظور جلوگیری از صدمه به ریشه‌ها، به همراه خاک اطراف ریشه‌ها با دقت زیاد از خاک بیرون آورده شدند. پس از انتقال بوته‌ها به آزمایشگاه، طول قسمت هوایی و ریشه هر بوته به طور جداگانه اندازه‌گیری شد و به منظور تعیین وزن خشک در آون و در دمای ۸۰ درجه سانتیگراد به مدت ٤۸ ساعت قرار داده شدند، سپس وزن خشک قسمت هوایی و ریشه هر نمونه به طور جداگانه توزین و ثبت شد. در نهایت نسبت طول اندام هوایی به ریشه و نسبت وزن خشک آن‌ها برای هر واحد آزمایشی به طور جداگانه تعیین گردید. به منظور تعیین شاخص برداشت، در زمان رسیدگی، دو ردیف میانی از هر کرت پس از حذف اثر حاشیه، برداشت و در هوای آزاد به اندازه‌ای خشک شدند که وزن آن‌ها در چند توزین متوالی به حالت ثابت در آمد. پس از آن، وزن خشک (بیوماس) کل قسمت‌های هوایی و عملکرد دانه در واحد سطح برای هر واحد آزمایشی به طور جداگانه تعیین و شاخص برداشت با استفاده از رابطه زیر محاسبه شد:

$$\text{شاخص برداشت} = \frac{\text{عملکرد دانه (گرم)}}{\text{وزن خشک کل قسمت‌های هوایی (گرم)}} \times ۱۰۰$$

تجزیه‌های آماری شامل تجزیه واریانس و مقایسه میانگین‌ها (آزمون LSD در سطح احتمال ۵٪) بود که با استفاده از نرم‌افزار آماری SAS و رسم نمودارها با استفاده از نرم‌افزار Excell انجام شد.

نتایج و بحث

پس از انجام تجزیه واریانس ساده برای هر محیط، تجزیه واریانس مرکب داده‌ها با صادق بودن فرض یکنواختی واریانس‌های خطا در دو محیط انجام گرفت. براساس نتایج تجزیه واریانس تأثیر دوره‌های مختلف تداخل علف‌های هرز بر روی صفات مورد بررسی معنی‌دار، ولی اثر متقابل تیمار× محیط غیر معنی‌دار بود (جدول ۲). مقایسه میانگین‌های صفات مورد مطالعه نشان داد که با افزایش طول دوره آلودگی و یا کاهش طول دوره عاری از علف‌های هرز، طول اندام هوایی و ریشه کاهش می‌یابد. به طوری که در تیمار آلوده به علف هرز، در سرتاسر فصل رشد، طول اندام هوایی و ریشه در مقایسه با تیمار شاهد (تیمار عاری از علف هرز در کل فصل رشد) به ترتیب ٤۱/۱ و ٦۲/۹ درصد کاهش یافتند (جدول ۳). اگرچه افزایش طول دوره تداخل علف‌های هرز به کاهش طول اندام هوایی و ریشه نخود منجر شد، ولی تأثیر بر طول ریشه بیشتر بود. (جدول ۳، شکل ۱). این مسأله موجب افزایش نسبت طول اندام هوایی به

[Downloaded from agrobreedjournal.ir on 2026-01-30]

[DOR: 20.1001.1.15625540.1383.6.3.1.0]

جدول ۲- تجزیه واریانس تاثیر دوره‌های مختلف تداخل علف هرز بر روی صفات مورد مطالعه در نخود

Table 2. Analysis of variance of the effect of different weed interference periods on the traits under study in chickpea

منابع تغییرات S. O. V.		درجه آزادی df.	MS میانگین مربعات						
			طول اندام هوایی Shoot length	طول ریشه Root lengh	وزن خشک اندام هوایی Shoot dry weight	وزن خشک ریشه Root dry weight	طول اندام هوایی به ریشه Shoot length/ Root lenght	وزن خشک‌اندام هوایی به ریشه Shoot dry weight/ Root dry weight	شاخص برداشت Harvest index
Environment	محیط	1	0.1667 ns	113.3176**	72.9178 **	21.2911 **	0.4227 **	113.4915 **	0.0007ns
Replication/ Environment	محیط/ تکرار	6	19.0247 ns	6.9020 ns	3.0644 ns	0.0172 ns	0.0242 ns	1.3345 ns	0.0005ns
Treatment	تیمار (دوره تداخل علف هرز)	11	406.8430 **	460.9942	118.4713 **	10.8429 **	0.6769 **	24.2093 **	0.0441**
Treatment × Environment	تیمار × محیط	11	19.2067 ns	** 16.2919	2.8138 ns	0.1775 ns	0.0322 ns	1.4284 ns	0.0017ns
Error	اشتباه آزمایشی	66	36.0223	ns	5.4844	0.1847	0.0551	1.3525	0.0027
				14.3388					
CV.	ضریب تغییرات		16.64	17.81	19.86	17.84	13.12	17.33	13.82

ns و ** : به ترتیب غیر معنی‌دار و معنی‌دار در سطح احتمال ۰/۰۱ .

ns , ** : Non significant and significant at the 0.01 level of probability, respectively.

[Downloaded from agrobreedjournal.ir on 2026-01-30]

[DOR: 20.1001.1.15625540.1383.6.3.1.0]

جدول ۳- مقایسه میانگین‌های صفات مورد مطالعه

Table 3. Means comparison of the traits under study

تیمار Treatment	طول اندام هوایی Shoot lenght (cm)	طول ریشه Root lengh (cm)	وزن خشک اندام هوایی Shoot dry weight (g)	وزن خشک ریشه Root dry weight (g)	طول اندام هوایی به ریشه Shoot length/ Root lenght	وزن خشک اندام هوایی به ریشه Shoot dry weight/ Root dry weight	شاخص برداشت Harvest index
WF 0 (WC)	27.5	12.4	6.05	0.66	2.22	9.16	0.28
WF 12	26.1	12.5	6.92	0.78	2.09	8.87	0.31
WF 24	31.4	15.9	9.80	1.35	1.97	7.26	0.34
WF 36	33.4	18.5	11.91	1.68	1.81	7.09	0.38
WF 48	38.6	25.0	14.18	2.40	1.54	5.91	0.44
WF 60	42.3	28.7	15.32	3.43	1.47	4.47	0.46
WI 0 (WFC)	46.7	33.5	17.41	4.09	1.39	4.26	0.49
WI 12	45.4	31.7	16.43	3.55	1.43	4.63	0.47
WI 24	43.5	27.0	14.71	2.87	1.61	5.13	0.44
WI 36	36.0	19.9	11.82	2.05	1.81	5.77	0.36
WI 48	32.6	15.8	8.96	1.30	2.04	6.89	0.30
WI 60	29.3	14.2	7.99	1.01	2.06	7.91	0.31
LSD (0.05)	4.8	4.4	1.85	0.76	0.19	1.31	0.04

اختصارات: WF و WI، تیمار شاهد(عاری از علف هرز در کل فصل رشد).WFC، آلوده به علف هرز در کل فصل رشد WC، به ترتیب دوره عاری و دوره آلوده به علف هرز،WI و WF

Abbreviations: WF and WI, weed-free and weed-infested period, respectively; WC, weedy check (weed infested for all of the growing season; WFC, weed free control.

[Downloaded from agrobreedjournal.ir on 2026-01-30]

[DOR: 20.1001.1.15625540.1383.6.3.1.0]

ریشه گردید (جدول ۳). وزن خشک اندام هوایی و ریشه نیز با افزایش طول دوره آلودگی و یا کاهش طول دوره عاری از علف‌های هرز کاهش یافت. در این مورد نیز کاهش در وزن خشک ریشه شدیدتر از اندام هوایی بود، به طوری که وزن خشک ریشه و اندام هوایی در تیمار آلوده به علف‌های هرز در کل فصل رشد در مقایسه با تیمار شاهد به ترتیب ۶۵/۲ و ۸۳/۸ درصد کاهش نشان داد (جدول ۳، شکل ۲). این امر، به افزایش نسبت وزن اندام هوایی به ریشه منجر گردید (جدول ۳). نتایج بیانگر این واقعیت است که افزایش طول دوره تداخل علف‌های هرز نه تنها تولید کل ماده خشک گیاه زراعی را کاهش می‌دهد بلکه تسهیم آن را نیز متأثر می‌سازد، به طوری که در این شرایط، گیاه زراعی از کل ماده خشک تولیدی، نسبت کمتری را به ریشه‌ها اختصاص می‌دهد. نتایج مشابهی توسط مارون (Maron, 1997) در مورد لوپن، استون و همکاران (Stone et al., 1998) در مورد گندم و کاسپربائر و کارلن (Kasperbauer and Karlen, 1994) در مورد ذرت گزارش شده است. تولنار و همکاران (Tollenaar et al., 1994) نیز دریافته‌اند که در شرایط آلودگی به علف‌های هرز، ترشح مواد سمی ناشی از ریشه این گیاهان ممکن است رشد و توسعه ریشه گیاه زراعی را به میزان قابل توجهی کاهش دهد. به علاوه، تحت این شرایط گیاه زراعی ممکن است از طریق اختصاص نسبت بالاتری از ماده خشک تولید شده به اندام هوایی، قدرت رقابتی خود را در کسب منابع محیطی به ویژه نور تا حدی حفظ کند. (Allard et al., 1991; Kephart et al., 1992).

نکته قابل توجه دیگر آن است که اگر چه طول و وزن اندام هوایی و ریشه نخود با افزایش دوره تداخل علف‌های هرز کاهش می‌یابد، ولی این کاهش در مورد وزن بیشتر است (جدول ۳، شکل‌های ۱و۲). به طوری که، میزان کاهش در وزن اندام هوایی و ریشه در مقایسه با میزان کاهش در طول آن‌ها در تیمار آلوده به علف‌های هرز، در سرتاسر فصل رشد، نسبت به تیمار شاهد به ترتیب ۲۴/۱ و ۲۰/۹ درصد بیشتر بود. این امر نشان می‌دهد که گرچه تداخل علف‌های هرز تولید ماده خشک در اندام هوایی و ریشه گیاه زراعی را کاهش می‌دهد، ولی گیاه با تولید اندام‌های باریک‌تر و بلندتر سعی می‌کند تا دسترسی خود به منابع طبیعی را افزایش دهد. به عبارت دیگر در این شرایط میزان طول اندام‌ها در واحد وزن، افزایش می‌یابد. آئرتز و چاپین (Aerts and Chapin, 1999) نیز در این مورد به نتایج مشابهی دست یافته‌اند. در این بررسی شاخص برداشت نیز به طور قابل توجهی تحت تأثیر تداخل علف‌های هرز قرار گرفت. این ویژگی با افزایش طول دوره آلودگی و کاهش طول دوره عاری از علف‌های هرز به طور معنی‌داری کاهش یافت. میزان کاهش در تیمار آلوده به علف‌های هرز در کل فصل رشد در مقایسه با تیمار شاهد، ۴۲/۸ درصد به دست آمد (جدول ۳). به عبارت دیگر با افزایش طول دوره تداخل علف‌های هرز، نخود ماده خشک کمتری را به تولید دانه اختصاص داد. این مسأله می‌تواند از تاثیر سوء علف‌های هرز بر تعداد شاخه‌های بارور و اجزای عملکرد، به ویژه تعداد نیام در بوته و وزن دانه در نخود ناشی شود. این نتایج با یافته‌های تولنار و همکاران (Tollenaar et al., 1994) در مورد ذرت و بلاک شاو (Blackshaw, 1991) در مورد لوبیا مطابقت دارد.

به طورکلی ، می‌توان نتیجه گرفت که تداخل ناشی از علف‌های هرز می‌تواند به کاهش طول و وزن اندام هوایی و ریشه نخود منجر شود و در نتیجه از توانایی آن‌ها در کسب منابع محیطی (هوایی و خاکی)

[Downloaded from agrobreedjournal.ir on 2026-01-30]
[DOR: 20.1001.1.15625540.1383.6.3.1.0]

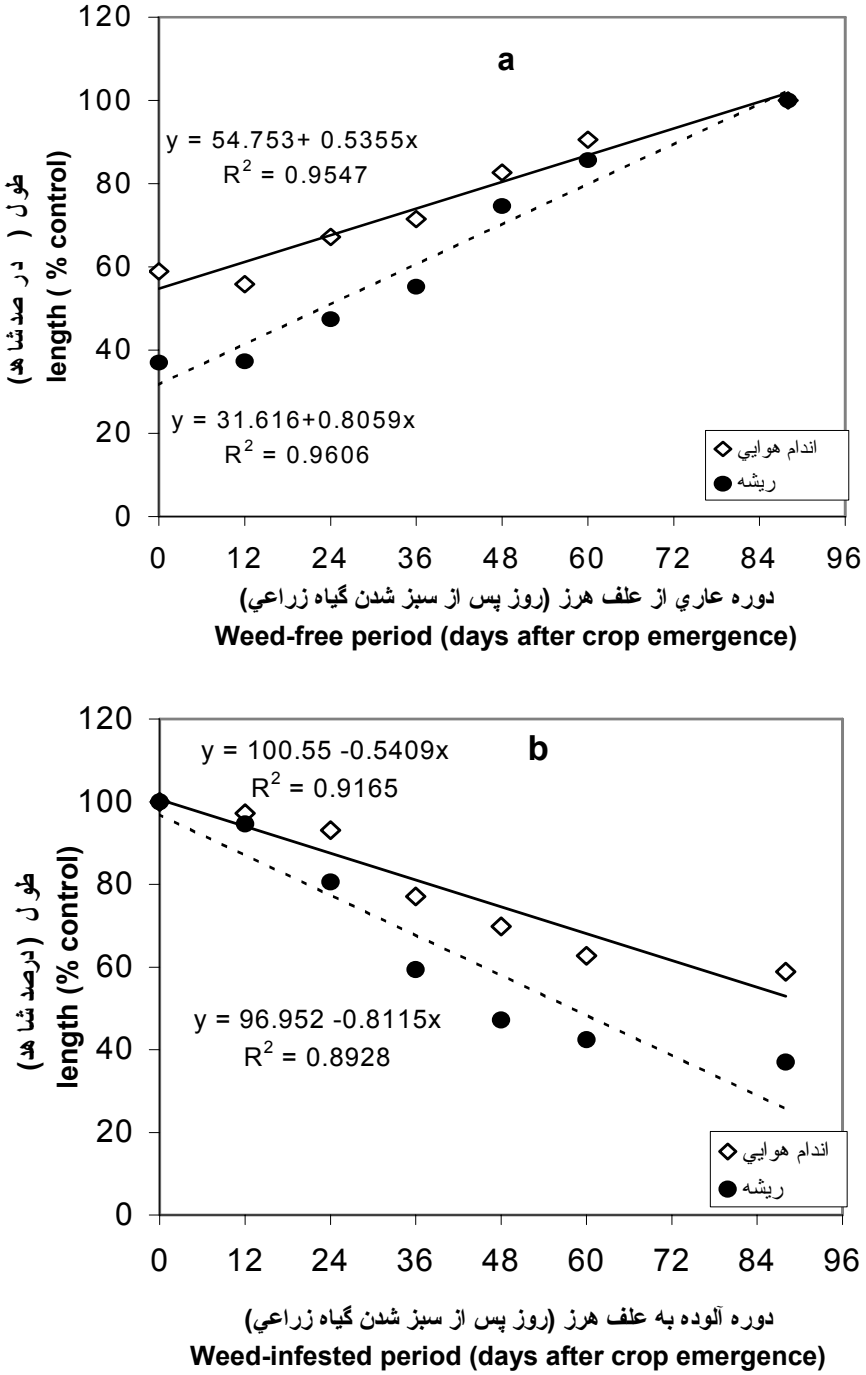

شکل ۱. تأثیر دوره‌های مختلف عاری از علف هرز (a) و آلوده به علف هرز (b) بر روی طول اندام هوایی و ریشه نخود

Fig. 1. The effect of different weed free (a) and weed infested (b) periods on shoot and root lenght of chickpea

[Downloaded from agrobreedjournal.ir on 2026-01-30]

[DOR: 20.1001.1.15625540.1383.6.3.1.0]

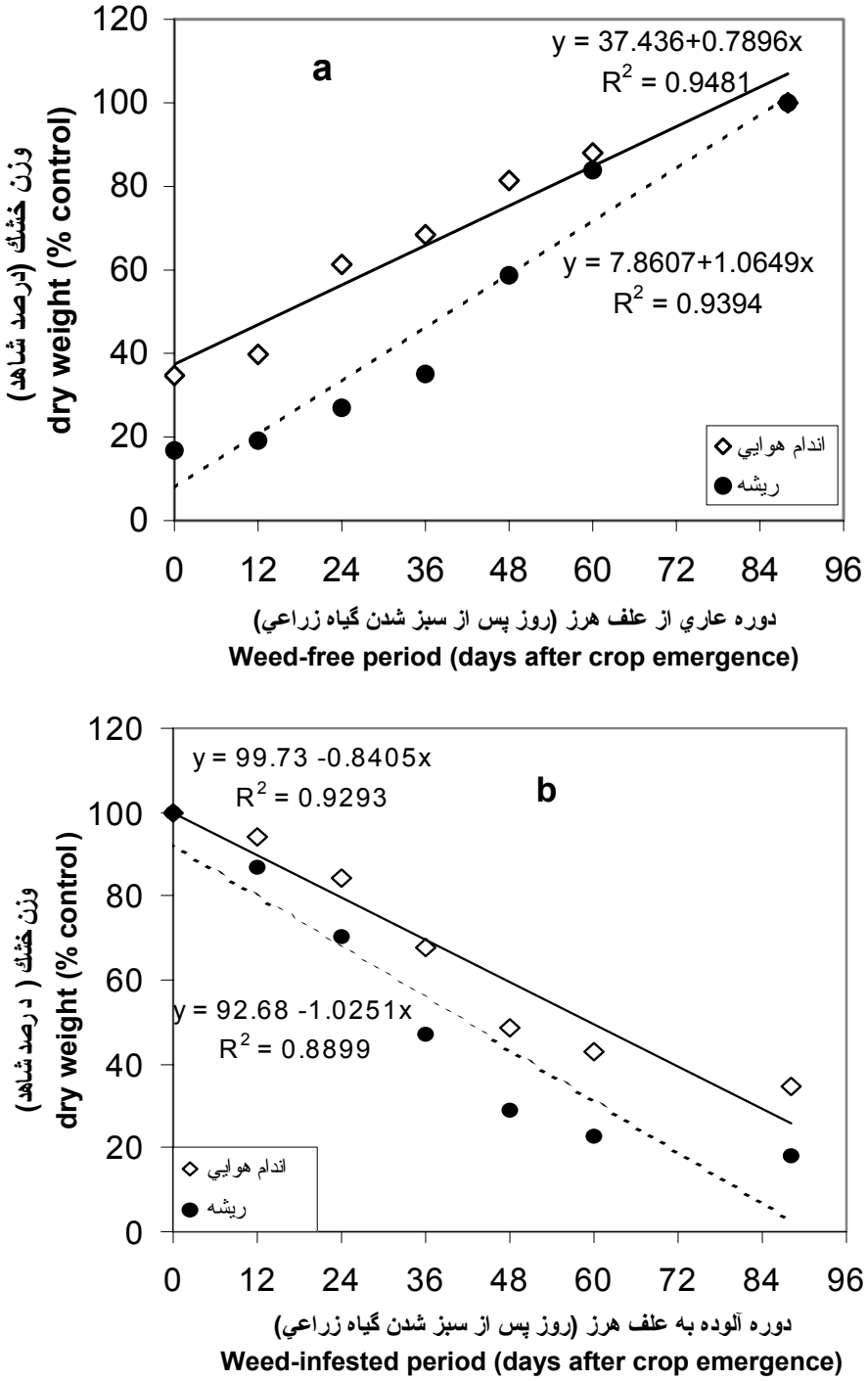

شکل ۲- تأثیر دوره‌های مختلف عاری از علف هرز (a) و آلوده به علف هرز (b) بر روی وزن خشک اندام هوایی و ریشه نخود

Fig. 2. The effect of different weed free (a) and weed infested (b) periods on shoot and root dry weight of chickpea

[Downloaded from agrobreedjournal.ir on 2026-01-30]

[DOR: 20.1001.1.15625540.1383.6.3.1.0]

بکاهد. این کاهش در مورد ریشه‌ها شدیدتر است. در این شرایط شاخص برداشت نخود نیز که نمایانگر کارآیی آن در اختصاص ماده خشک به عملکرد اقتصادی است به‌طور قابل توجهی تحت‌تأثیرقرارمی گیرد.

References

Aerts, R. 1999. Interspesific competition in natural plant communities: mechanisms, trade-offs and plant-soil feedbacks. Journal of Experimental Botany. 50: 29-37.

Aerts, R., F. S. Chapin. 1999. The mineral nutrition of wild plants revisited: re-evaluation of processes and patterns. Advances in Ecological Research. 62: 26-34.

Aerts R. R. G. A. Boot, P.J.M. Van der Art. 1991. The relation between above- and below-ground biomass allocation patterns and competitive ability. Oecologia. 87: 551-559.

Allard, G., C. J. Nelson, S. G. Pallardy. 1991. Shade effects on growth of tall fescue. I. Leaf anatomy and dry matter partitioning. Crop Science. 31: 163-167.

Blackshaw, R. E. 1991. Hairy nightshade (*Solanum sarrachoides*) interference in dry beans (*Phaseolus vulgaris*). Weed Science. 39: 48-53.

Crick, J. C., J. P. Grime. 1987. Morphological plasticity and mineral nutrient capture in two herbaceous species of contrasted ecology. New Phytologist. 107: 403-414.

Cruz, P. 1997. Effect of shade on the carbon and nitrogen allocation in a perennial tropical grass, *Dichanthium aristatum*. Journal of Experimental Botany. 48:15-24.

Dias-Filho, M.B. 1997. Physiological response of *Solanum crinitum* Lam. to contrasting light environments. Pesquisa Agropecuária Brasileira. 32:789-796.

Dias-Filho, M.B. 1999. Physiological responses of two tropical weeds to shade. I. Growth and biomass allocation. Pesquisa Agropecuária Brasileira. 34:.945-952.

Hodge, A., E. Paterson, B. Thornton, P. Millard, K. Killham. 1997. Effects of photon flux density on carbon partitioning and rhizosphere carbon flow of *Lolium perenne*. Journal of Experimental Botany. 48: 1797-1805.

Kasperbauer, M. J., D. L. Karlen.1994. Plant spacing and reflected far-red light effects on phytochrome-regulated photosynthate allocation in corn seedlings. Crop Science. 34: 1564-1569.

Kephart, K. D., D. R. Buxton, S. E. Taylor. 1992. Growth of C_3 and C_4 perennial grasses in reduced irradiance. Crop Science. 32: 1033-1038.

Maron, J. L. 1997. Interspecific competition and insect herbivory reduce bush lupine (*Lupinus arboreus*) seedling survival. Oecologia. 110: 284 – 290.

Rajcan, I., C. J. Swanton. 2001. Understanding maize-weed competition: Resource competition, light quality and the whole plant. Field Crops Research. 71:139-150.

Sadras, V. O., M. P. Bange, S. P. Milroy. 1997. Reproductive allocation of cotton in response to plant and environmental factors. Annals of Botany. 80: 75-81.

[Downloaded from agrobreedjournal.ir on 2026-01-30]

[DOR: 20.1001.1.15625540.1383.6.3.1.0]

Stone M. J., H. T. Cralle, J. M. Chandler, R. W. Bovey, K. H. Carson. 1998. Above- and below-ground interference of wheat (*Triticum aestivum*) by Italian ryegrass (*Lolium moltiflorum*). Weed Science. 46: 438-441.

Tilman, D. 1985. The resource-ratio hypothesis of plant succession. American Naturalist. 125:827-852.

Tilman D. 1988. Plant strategies and the dynamics and structure of plant communities. Princeton University Press. USA.

Tollenaar, M., S. P. Nissanka, A. Aguilera, S. F. Weise, C. J. Swanton. 1994. Effect of weed interference and soil nitrogen on four maize hybrids. Agronomy Journal. 86: 596-601.

Wong, C.C., H. Rahim, M. A. Mohd, Sharudin. 1985a. Shade tolerance potential of some tropical forages for integration with plantations: 1. Grasses. MARDI Research Bulletin. 13: 225-247.

Wong, C.C., M. A. Mohd, Sharudin, H. Rahim. 1985b. Shade tolerance potential of some tropical forages for integration in plantations. 2. Legumes. MARDI Research Bulletin. 13: 249-269.

[Downloaded from agrobreedjournal.ir on 2026-01-30]

[DOR: 20.1001.1.15625540.1383.6.3.1.0]

"مجله علوم زراعی ایران"، جلد ششم، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۳

The effect of weed interference on shoot and root growth and harvest index in chickpea

Gh. R. Mohammadi[1], A. Javanshir[2], F. Rahimzadeh-Khoie[3], A. Mohammadi[4] and S. Zehtab-Salmasi[5]

ABSTRACT

To evaluate the effect of different weeds interference periods on shoot and root growth and harvest index of chickpea, an experiment was conducted at two environments using randomized compelete block design with four replications. Experiment environments were Tabriz and Kermanshah at first and second year, respectively. In each experiment, twelve treatments consisted of six initial weed-free periods (in which, plots were kept free of weeds for 0, 12, 24, 36, 48 and 60 days after crop emergence (DAE), and then weeds were allowed to grow until harvest) and six initial weed-infested periods (in which, weeds were allowed to grow for 0, 12, 24, 36, 48 and 60 DAE, after which the plots were kept free of weeds until harvest). The results indicated that, with increase of weed-infested and reduction of weed-free duration, the length and weight of chickpea shoots and roots significantly reduced as compared to control (weed free for all of the growing season). The reductions were more for roots than shoots. Consequently, shoot length : root length and shoot weight : root weight ratios increased. Moreover, reduction was more for weight of shoots and roots as compared to their length. Harvest index was also significantly decreased with increasing of weed-infested duration and decreasing of weed-free period. This reduction was 42.8% for full season weedy treatment as compared to control.

Key words: Chickpea, Shoot, Weed interference, Root, Harvest index.

1- Asist. prof., Razi Univ. Kermanshah, Iran.
2- Prof., Tabriz Univ. Tabriz, Iran.
3- Prof., Tabriz Univ. Tabriz, Iran.
4- Asist. prof., Tabriz Univ. Tabriz, Iran.
5- Asist. prof., Tabriz Univ. Tabriz, Iran.

[Downloaded from agrobreedjournal.ir on 2026-01-30]

[DOR: 20.1001.1.15625540.1383.6.3.1.0]